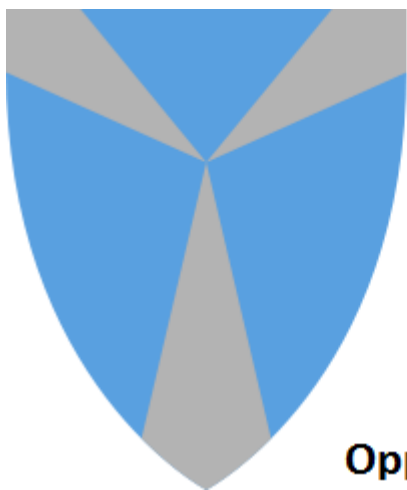

Oppdal kommune

Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2026-2028

Vedtatt av kommunestyret xx. februar 2026

Innhold

1	Innledning.....	1
1.1	Kommunens arbeid med rullering og oppfølging av planen	1
2	Rusmiddelpolitiske mål og strategier	1
2.1	Nasjonale mål og strategier	1
2.2	Oppdal kommunes mål og strategier	2
3	Rusmiddelsituasjonen - Alkohol	2
3.1	Ungdom og alkohol.....	3
3.1.1	Alkoholsituasjonen hos ungdom i Oppdal.....	3
3.1.2	Elevrepresentanter fra ungdomstrinnene har uttalt seg om undersøkelsen 2024	5
3.2	Voksne og alkohol	5
3.2.1	Alkoholbruken for voksne i Oppdal	5
3.3	Alkoholavhengighet	6
3.4	Statistikk over salg og skjenking av alkohol i Oppdal.....	6
3.5	Rusmiddelsituasjonen - Narkotika	6
3.5.1	Narkotikasituasjonen i Oppdal	7
3.6	Brukere av flere tjenester	9
3.7	Alkohol i arbeidslivet.....	10
4	Helsefremming og forebygging	10
4.1	Forebygging i skolen	10
4.1.1	Skolens foreldremøter som arena for rusforebyggende arbeid.....	10
4.2	Forebygging for risikoutsatte grupper	11
4.3	Alkohol	11
5	Tiltak som skal gjennomføres.....	12
5.1	Tiltak i skolen	12
5.2	Tiltak for barn og ungdom	12
5.3	Tiltak for utsatte grupper	13
5.4	Generelle tiltak.....	13
6	Lover, veiledere og aktuelle lenker	14

1 Innledning

Folkehelselovens formålsparagraf beskriver at formålet med Folkehelseloven er å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse og herunder utjevner sosiale helseforskjeller. Forskning viser at alkohol og narkotika bør ses i sammenheng, blant annet fordi tidlig alkoholdebut øker risikoen for bruk av narkotika. Det er derfor viktig å se rusarbeid i tilknytning til folkehelsen.

Med hjemmel i alkohollovens § 1-7d skal kommunen utarbeide alkoholpolitisk handlingsplan. Alkoholloven setter rammene for hvordan alkoholpolitikken skal forvaltes. Innenfor lovens rammer er kommunene tillagt betydelig ansvar og stor frihet til å utforme egen alkoholpolitikk. Oppdal kommunes alkoholpolitikk blir beskrevet i retningslinjer for serverings-, tobakks- og alkoholhåndtering, som er et vedlegg til rusmiddelpolitisk handlingsplan.

Rusmiddelpolitisk handlingsplan skal rulleres hvert 4. år av et nyvalgt kommunestyre og opphører 30. september året etter kommunevalg. Planen må derfor behandles av kommunestyret i løpet av første kvartal året etter kommunestyrevalg.

Planens formål er å synliggjøre rusmiddelsituasjonen og gi oversikt over eksisterende tiltak for forebygging og oppfølging av rusmiddelmisbruk. Tiltakene skal evalueres og rulleres jevnlig som en del av den ordinære virksomhetsstyringen, dette kan føre til endringer.

1.1 Kommunens arbeid med rullering og oppfølging av planen

Kommunedirektøren har oppnevnt en arbeidsgruppe som har ansvar for rullering av rusmiddelpolitisk handlingsplan hvert fjerde år. Arbeidsgruppa består av representanter fra Oppdal politistasjon, NAV Oppdal og Rennebu, Helsestasjon- og skolehensetjenesten, Psykisk helse og rusarbeid, fagleder folkehelse og miljøretta helsevern, sektorleder helse og andre aktuelle representanter i kommunen.

Kommunestyret behandlet i mars 2025 Rusmiddelpolitisk handlingsplan 2025-2028. Det ble da vedtatt endringer som skapte forvirring og usikkerhet for kommunen og næringslivet. I juni 2025 reverserte kommunestyret endringen og vedtok at handlingsplanen skulle revideres så snart som mulig. Arkiv og kommunikasjon har i samarbeid med deler av arbeidsgruppen utarbeidet en ny Rusmiddelpolitisk handlingsplan for perioden 2026-2028.

Oppdal kommune sin rusmiddelpolitiske handlingsplan skal følges opp av samtlige enheter som er knyttet til planens tiltaksdel. Dette gjøres ved at aktuelle tiltak fremmes i enhetens innspill til handlingsplan og rapporteres i kommunens årsrapportering.

2 Rusmiddelpolitiske mål og strategier

2.1 Nasjonale mål og strategier

Overordnet mål er å redusere de negative konsekvensene av rusmiddelbruk for enkeltpersoner, pårørende og samfunnet (Rusmiddelfeltet - regjeringen.no).

Hovedstrategier og prioriteringer:

På regjeringens og helsedirektoratets nettside fremkommer nasjonale rusmiddelpolitiske strategier

(Rusmiddelfeltet - regjeringen.no, Regjeringens rusmiddelpolitikk skal være kunnskapsbasert – regjeringen.no og Tverrsektorielt rusforebyggende arbeid blant barn og unge – helsedirektoratet.no).

1. Forebygging og tidlig innsats

- Komme tidlig inn for å hindre utvikling av rusproblemer
- Særlig fokus på barn og unge med kunnskapsbaserte tiltak og programmer

2. Behandling og oppfølging

- Sikre verdige liv med god tilgang til helsehjelp, rehabilitering og meningsfull aktivitet
- Tjenester skal være tilgjengelige, helhetlige og individuelt tilpasset

3. Skadereduksjon

- Tiltak for å redusere overdoser og helseskader
- Lavterskeltilbud og nalokson-tilgjengelighet er eksempler på nye tiltak

4. Tverrsektorielt samarbeid

- Samarbeid mellom helse, politi, skole, barnevern og frivillige aktører
- Kommunene har en sentral rolle i forebygging og oppfølging

5. Normative holdninger og regulering

- Opprettholde aldersgrenser, bevilningsordninger og kontrollpolitiske virkemidler for alkohol
- Bekjempe stigma og styrke kunnskapsbasert ruspolitikk

2.2 Oppdal kommunes mål og strategier

1. Oppdal kommunes alkoholpolitikk skal medvirke til i størst mulig grad å begrense de samfunnsmessige og de individuelle skadevirkninger som alkoholbruk kan medføre. Som ledd i dette reguleres alkoholpolitikken slik at skjenking og salg av alkohol foregår innenfor trygge og ansvarlige rammer.
2. Oppdal kommunes rusmiddelpolitikk skal forebygge bruk av illegale rusmidler av ungdom og voksne
3. Barn, unge og voksne som er berørt av alkohol- og rusmiddelmisbruk skal få tilbud om hjelp i sin situasjon
4. Gjennom opplysningsarbeid og holdningsskapende arbeid skal kommunen:
 - Søke å endre skadelige bruk av rusmiddel, særlig blant ungdom
 - Søke å heve den gjennomsnittlige debutalderen
 - Øke oppslutningen om alkoholfrie perioder og soner, som under graviditet, i trafikken, i samvær med barn og unge, i arbeidslivet og i organisert fritid
 - Bidra til at arbeidsgiver søker å forebygge alkoholproblemer på arbeidsplassen

Målene anses å støtte opp om både nasjonale mål og strategier og Oppdal kommunes overordnede mål beskrevet i kommuneplanens samfunnsdel.

3 Rusmiddelsituasjonen - Alkohol

Bruk av alkohol er utbredt i Norge og har vært, og er, en viktig risikofaktor for mange sykdommer og tap av friske leveår. Alkohol bidrar betydelig til sykdomsbyrden nasjonalt og internasjonalt.

Bruk av alkohol kan medføre betydelige kostnader for brukeren selv, for tredjepersoner, inkludert arbeidslivet og for samfunnet som helhet. Tiltak som begrenser alkoholbruken i samfunnet, som for eksempel aldersgrenser og begrensede skjenke- og salgstider, er viktige for å redusere det totale omfanget av alkoholrelaterte problemer (Tall om alkohol – helsedirektoratet.no).

3.1 Ungdom og alkohol

Folkehelseinstituttets rapport «*Bruk av alkohol og illegale rusmidler blant ungdom og unge voksne i Norge (1995-2024)*» beskriver alkoholbruk blant ungdom i følgende hovedpunkt:

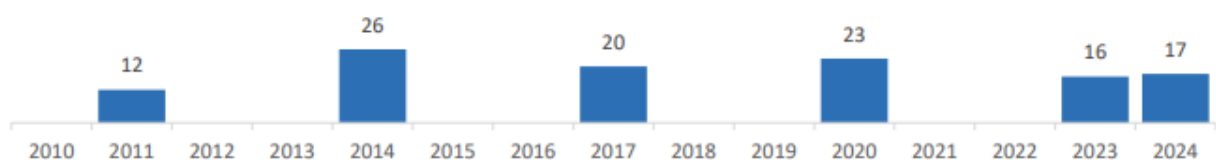
- Etter en lang nedgang i alkoholbruk blant ungdom fra årtusenskiftet til 2019, har trenden snudd: andelen ungdom som drikker alkohol har økt mellom 2019 og 2024
- I 2024 oppga 47 % av 15–16-åringer at de hadde drukket alkohol siste 12 måneder, mot 86 % av unge voksne (16–30 år)
- 32 % av 15–16-åringer rapporterte alkoholbruk siste 30 dager i 2024, opp fra 26 % i 2019
- Andelen ungdom som oppgir å ha vært i høykonsumsituasjoner (fem eller flere enheter ved samme anledning) økte fra 16 % til 22 % mellom 2019 og 2024. Økningen var størst blant jenter (fra 16 % til 25 %)
- En av fem ungdommer har vært så fulle at de ikke husket hvordan de kom seg hjem (økning fra 13 % til 17 %)
- Norske 15–16-åringer har generelt lavere alkoholbruk enn gjennomsnittet i Europa, men trenden med økning de siste årene er bekymringsfull

3.1.1 Alkoholsituasjonen hos ungdom i Oppdal

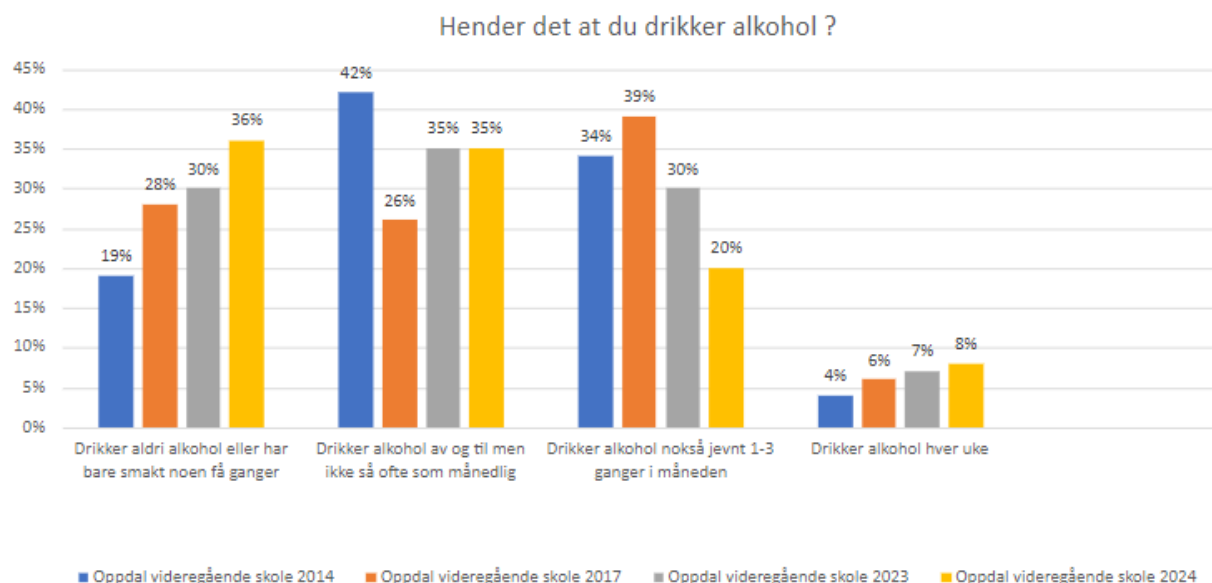
I Oppdal er det gjennomført Ungdata-undersøkelser i 2011, 2014, 2017, 2020, 2023 og 2024. Ungdata gjennomføres på Oppdal ungdomsskole, Vollan ungdomsskole og Oppdal videregående skole.

Trenden over en 10-årsperiode viser at Oppdalsungdom stort sett har det veldig bra. De aller fleste har ei positiv fremtidsro og har troen på et godt og lykkelig liv. 90% har en venn og de er fornøyd med foreldrene sine. Ca. 70 % deltar i organisert fritidsaktiviteter og 72 % er fornøyd med skolen. Oppdalsungdom er over gjennomsnittet fornøyd med lokalmiljøet sitt og spesielt i forhold til kulturaktiviteter.

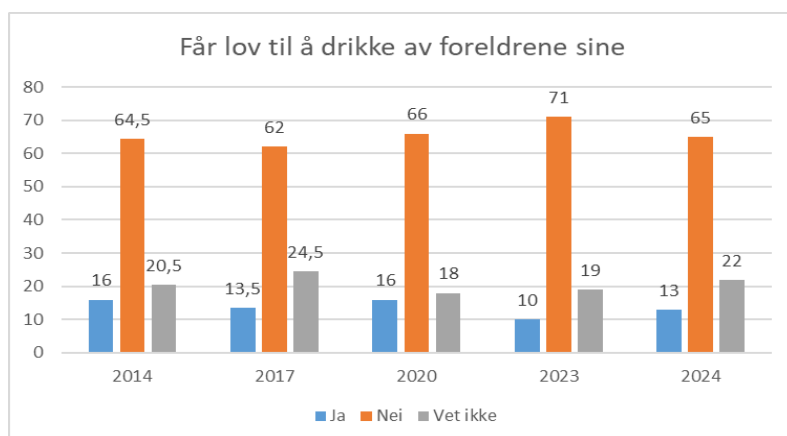
Elevene på ungdomstrinnet fikk spørsmål om de har vært beruset på alkohol i løpet av det siste året, resultatene for de siste årene vises i tabellen under.

Tabellen under viser hvor ofte ungdommer ved Oppdal videregående skole drikker alkohol. Trenden viser at det er stadig flere som sier nei til alkohol, men at det også er ei lita gruppe som drikker oftere (hver uke). Generelt ser vi at ungdommene drikker sjeldnere nå enn for 10 år siden.

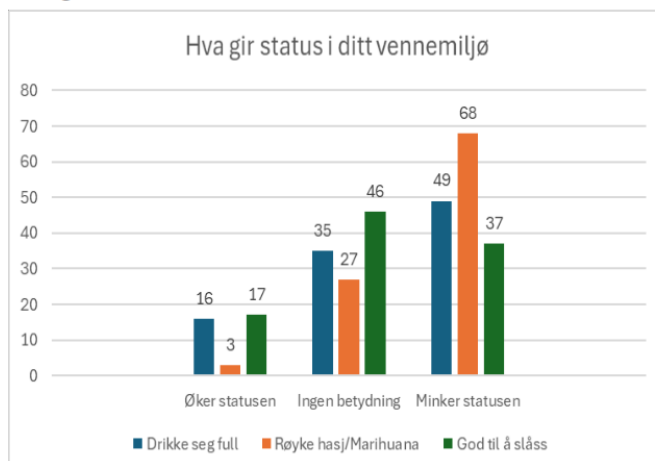

Tabellen under viser foreldrenes holdning og grensesetting knyttet til alkohol på ungdomsskolene i Oppdal. Trenden viser at det er flere foreldre i Oppdal (13 % i 2024) som sier ja til at ungdommene får drikke alkohol enn nasjonalt (5 % i 2024).

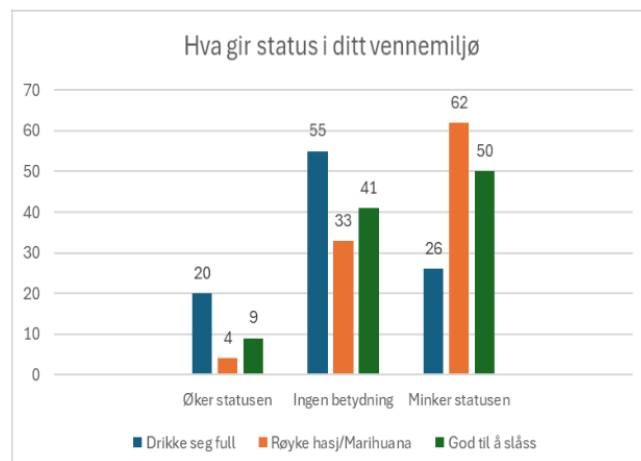

Tabellene under viser hva som gir status i ungdomsmiljøet.

Ungdomsskole

OVS

3.1.2 Elevrepresentanter fra ungdomstrinnene har uttalt seg om undersøkelsen 2024

«En årsak til disse tallene for Oppdal er at det henger igjen en kultur i Oppdal om at det er lov å drikke når man er konfirmert. Dette er en «uskreven regel». Dette fører til at mange føler et drikkepress.

De sier også at de tror ungdommer som kjeder seg eller ikke har noen aktiviteter de gjør på fritiden fort kan oppsøke miljø med eldre ungdommer der det drikkes alkohol.

Ungdommene sier at foreldre bør bry seg og ta en samtale med ungdommene sine om alkohol tidlig. Foreldre bør være tydelig og gjøre det helt klart at det ikke er greit at de drikker alkohol. De som får lov og drikke gjør det mye oftere og større mengde. Foreldre bør gi ungdommene en belønning dersom de ikke drikker alkohol.

I noen miljø er det også helt akseptert at man ikke drikker alkohol. Her sier ungdommene at programmet MOT som de har ved Oppdal ungdomsskole har hatt effekt. Og at det er enklere å si NEI når flere er sammen om det.»

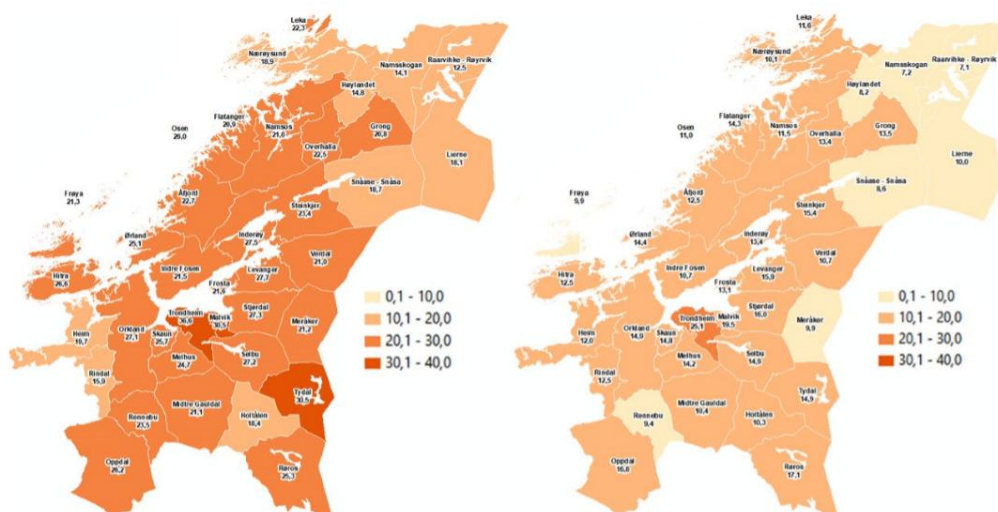
3.2 Voksne og alkohol

Menn drikker alkohol oftere enn kvinner. I 2024 rapporterte 36,0 % av mennene ukentlig alkoholbruk, sammenlignet med 24,6 % av kvinnene. Hele 31,2 % av kvinnene oppga å drikke alkohol sjeldnere enn månedlig, mot 21,4 % av mennene.

Kjønnsforskjellene i ukentlig og sjeldnere enn månedlig bruk av alkohol har holdt seg stabile i perioden 2012–2024. Dette indikerer vedvarende forskjeller i drikkevaner mellom menn og kvinner. Mellom 1,2-1,9 % rapporterte daglig alkoholbruk i perioden 2012–2024. Selv om det er en tendens til at menn drikker daglig noe oftere enn kvinner, er forskjellen liten.

Det er betydelige forskjeller mellom aldersgruppene i andelen som oppgir å drikke seks eller flere alkoholenheter ved én og samme anledning. Andelen er høyest blant de yngre og lavest blant de eldste. Dette mønsteret gjelder for både kvinner og menn, men det er vanligere blant menn enn blant kvinner i alle aldersgrupper å drikke seks eller flere enheter ved en og samme anledning.

3.2.1 Alkoholbruken for voksne i Oppdal

Figur 18 Andel innbyggere (%) som oppgir å drikke alkohol 2 ganger i uka eller mer. Menn (venstre) og kvinner (høyre)

Figuren over er hentet fra HUNT 4, Trøndelag 2019 og viser andel voksne som oppgir å drikke alkohol mer enn to ganger i uka eller mer. Den viser at kommunene i Trøndelag varierer i andelen innbyggerne som oppgir å drikke alkohol to ganger i uka eller mer fra 13 % til 37 % for menn og fra 7 % til 25 % for kvinner. Både for menn og kvinner er det spesielt innbyggerne i Trondheim som skiller seg ut med at en større andel av innbyggerne oppgir å drikke alkohol to ganger i uka eller mer sammenlignet med øvrige kommuner i Trøndelag.

For Oppdal oppgir 26,2 % av menn at de drikker mer enn to ganger per uke. Dette er likt med flere andre kommuner i Trøndelag. 16,8 % av kvinnene i Oppdal oppgir at de drikker mer enn to ganger per uke. Oppdal er en av fire kommuner som har høyest prosentandel blant kvinner i Trøndelag, som drikker mer enn to ganger per uke. Det er kun Trondheim, Malvik og Røros som har høyere prosentandel for kvinner enn Oppdal.

3.3 Alkoholavhengighet

Alkoholavhengighet og høyt inntak av alkohol slik at man blir beruset er forbundet med helseskader, både i forbindelse med enkeltepisoder og ved høyt forbruk over tid. Beruselse er forbundet med ulykker og vold. Høyt forbruk av alkohol over tid øker også risikoen for sykdommer i hjernen og i nervesystemet, høyt blodtrykk, hjerneslag, flere former for kreft, samt leversykdommer, betennelse i bukspyttkjertelen og hjertearytmier. Det er viktig å understreke at vår statistikk *kun viser hyppighet av alkoholinntak* og ikke hvor mye alkohol som inntas ved hver anledning (Alkohol og helse-helsenorge.no).

3.4 Statistikk over salg og skjenking av alkohol i Oppdal

Det er per desember 2025 ni salgsbevillinger for alkohol i gruppe 1 på Oppdal. I tillegg kommer salgsbevillingen for Vinmonopolet. Totalt åtte overnattingssteder med skjenkebevilling i gruppe 1, 2 og 3 og 27 serveringssteder med skjenkebevilling, hvorav fem er tilknyttet skiheisområdet.

Omsetningstallene fra Oppdal er hentet fra bevillingshavernes årlige rapportering til bevillingsmyndigheten. Opplysning om omsetningen ved Vinmonopolets utsalg i Oppdal (salgstall - vinmonopolet.no).

Salg av alkohol (vareliter)	2020	2021	2022	2023	2024
Gruppe 1 (øl/rusbrus)	519 000	547 000	509 000	500 000	489 000
Gruppe 2 (vin)	220 000	232 000	210 000	208 000	201 000
Gruppe 3 (brennevin)	41 000	45 000	42 000	40 000	37 000
Skjenking av alkohol (vareliter)	2020	2021	2022	2023	2024
Gruppe 1 (øl/rusbrus)	50 000	51 000	53 100	80 000	81 800
Gruppe 2 (vin)	10 000	16 500	19 400	22 500	21 300
Gruppe 3 (brennevin)	1 200	1 550	2 500	3 000	3 400

3.5 Rusmiddelsituasjonen - Narkotika

Narkotika brukes som en samlebetegnelse for alle illegale eller reseptbelagte rusgivende substanser (rusmidler), uavhengig av deres farmakologiske egenskaper, og som til enhver tid er registrert på Legemiddelverkets narkotikaliste.

Europeisk narkotikarapport fra 2024 viser at Cannabis fortsatt er det mest brukte illegale rusmiddelet. Omtrent 7 % av voksne (16–64 år) rapporterte bruk siste år. Bruken er høyest blant unge voksne (16–34 år). Kokain viser en økende trend, særlig blant unge voksne. MDMA (ecstasy) og amfetamin/metamfetamin brukes i mindre omfang, men er stabilt til stede i festmiljøer. Heroin og opioider har lav prevalens i befolkningen, men fortsatt stor andel blant personer med alvorlige rusproblemer.

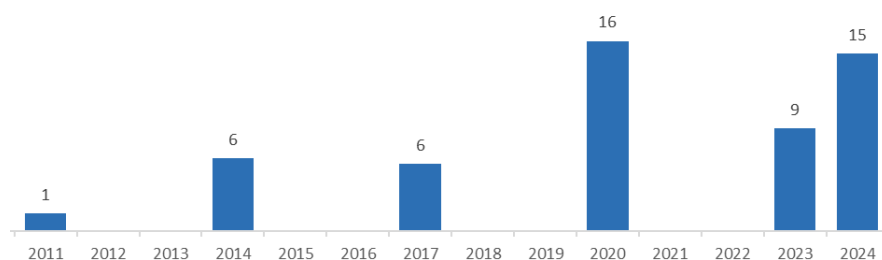
Datagrunnlaget og informasjonen om narkotikabruken i Norge vist under er basert på HelseDirektoratets årlige rusundersøkelse som blir gjennomført av Statistisk Sentralbyrå.

Hovedfunn om narkotikabruk (2024–2025):

- Cannabis:
 - Mest brukte illegale rusmiddel
 - 30 % har prøvd cannabis i løpet av livet
 - 7 % har brukt cannabis siste 12 måneder (økning på ca. 2 % fra 2013–2023)
 - Mest utbredt blant unge voksne (21–25 år)
 - Menn bruker mer enn kvinner, og kjønnsforskjellen øker
- Sentralstimulerende stoffer (kokain, MDMA/ecstasy, amfetamin):
 - Nest mest brukte illegale rusmidler
 - Bruken av kokain blant unge voksne har økt med ca. 2 % fra 2013–2021 til 2022–2024
- Ungdom (15–16 år):
 - Cannabisbruk økte fra 6,2 % (2007–2015) til 10,3 % i 2024
 - Kokainbruk blant ungdom: 2,9 % i 2024 (opp fra 1,3 % historisk)
 - Bruk av ecstasy, amfetamin og LSD har også økt
- Trender og utvikling:
 - Cannabis: Stabilt høyt nivå, men økning blant unge voksne etter 2022
 - Kokain: Markant økning i alle aldersgrupper, spesielt under 30 år
 - Polydrug-bruk (blanding av rusmidler) er en bekymring
 - Nye psykoaktive stoffer (NPS): Lav forekomst, men til stede

3.5.1 Narkotikasituasjonen i Oppdal

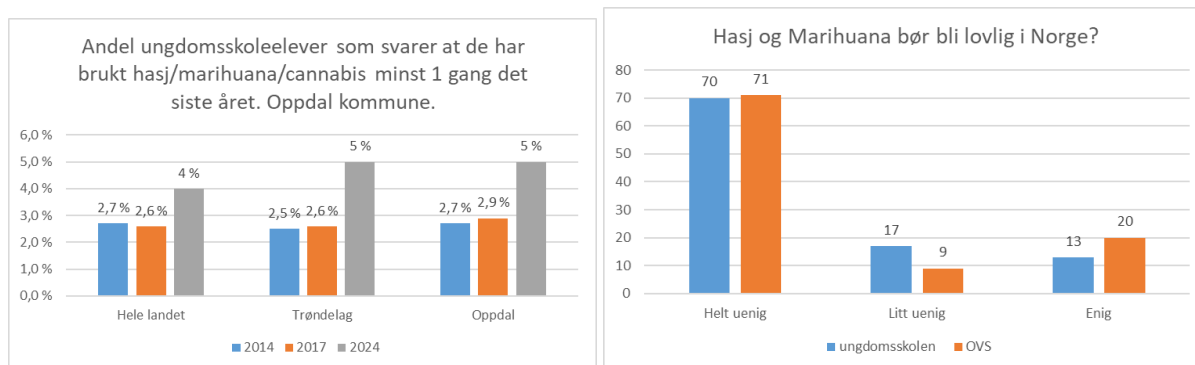
I Oppdal er det gjennomført Ungdata-undersøkelser i 2011, 2014, 2017, 2020, 2023 og 2024. Ungdata gjennomføres på Oppdal ungdomsskole, Vollen ungdomsskole og Oppdal videregående skole. Trenden over narkotikabruk over en 10-årsperiode holder seg stabil og følger den nasjonale trenden, samt sammenlignbare kommuner. Imidlertid ser vi at tilgjengeligheten av narkotika har økt de siste årene og ungdommer i Oppdal rapporterer at det er enkelt å få tak i narkotika.

Tabellen over viser at andelen ungdomsskoleelever som har blitt tilbudt hasj eller marihuana det siste året har økt med 14 % fra 2011 og til 2024.

Ungdata-resultatene 2024, viser at 15 % på ungdomskolene, (18 % nasjonalt) og 34 % ved videregående skole i Oppdal (nasjonalt 42 %) rapporterer at de har blitt tilbudt hasj eller marihuana det siste året.

Tabellene under viser resultat av spørreundersøkelsen ungdata:

Ungdommen selv påpeker at det er mer private fester på Oppdal nå enn tidligere. Det er få steder for uorganisert ungdom å møtes, men ungdomsklubben har startet med et rusfritt tilbud på lørdagskvelder, noe som har hatt økende deltakelse.

3.5.1.1 Familier med alvorlige rusproblemer - kommentar fra barneverntjenesten i Oppdal

Barneverntjenesten i Oppdal og Rennebu har ikke nøyaktig statistikk over hvor mange barn som lever i familier med alvorlige rusproblemer. Barnevernet opplever en økning i antall bekymringsmeldinger som er relatert til rus/vold i familien.

Det er et mål å fange opp barn og unge som trenger hjelp så tidlig som mulig. Barneverntjenesten opplever at politiet har gode rutiner for å melde bekymring. Det er ønskelig at flere instanser utvikler rutiner for å melde bekymring.

For å forebygge negative konsekvenser av rusmidler mener barneverntjenesten at det er viktig å:

- Styrke forebyggende arbeid og holdningsskapende tiltak overfor foreldre, slik at ungdom utsetter alkoholdebut og foreldre reduserer eget forbruk
- Utvikle tettere samarbeid mellom alle som jobber med barn, ungdom og foreldre – både for å forebygge rusmisbruk og gi hjelp til familier som sliter
- Lage og utvikle organiserte møteplasser for ungdom
- Sikre rusfrie arenaer der barn og unge oppholder seg
- Økt fokus på de minste barna for å forebygge negativ utvikling senere i livet

3.5.1.2 Kommentar fra lokalt politi

Politiet har mange kontaktpunkter med innbyggerne i det rusforebyggende arbeidet. Vi er i kontakt med enkeltpersoner, grupper og hele lokalsamfunnet.

En viktig funksjon her er politikontakten som fungerer som det daglige bindeleddet mellom politiet og kommunene. Politikontakten bidrar aktivt til rusforebygging gjennom samhandling med skoler,

foreldre, ungdomsorganisasjoner og andre aktører, deler kunnskap og erfaringer, og støtter opp om lokale tiltak for å hindre rusdebut og redusere rusrelatert skade.

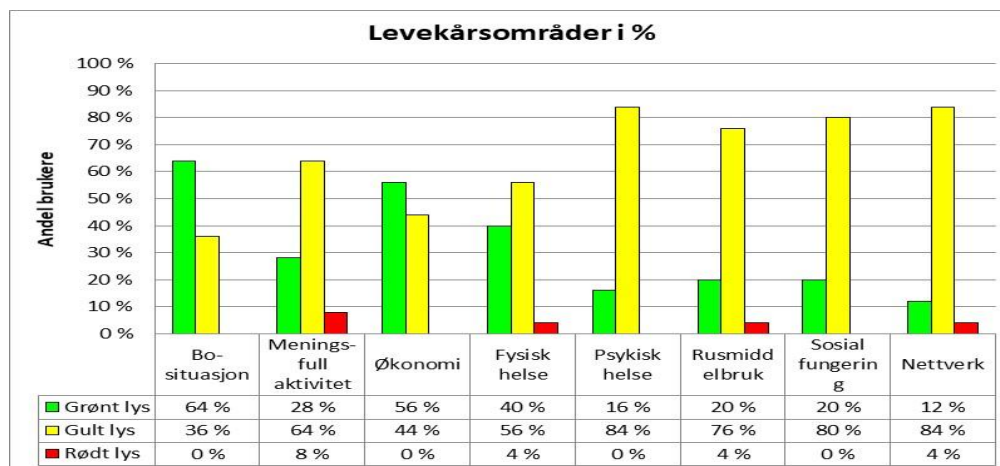
Hovedmålet vårt er å utsette ungdoms debut med rusmidler så lenge som mulig. Derfor er ungdom den viktigste målgruppen i forebyggingsarbeidet. Vi møter også foreldre, blant annet på foreldremøter, fordi de har stor påvirkning på ungdom. Vi ønsker å gjøre det normalt at foreldre ikke bidrar til alkoholdebut før ungdom er 18 år.

Overfor hele befolkningen bruker vi media for å nå ut med budskapet vårt. Mye kriminalitet har sammenheng med rusbruk, og derfor er det viktig at politiet er en tydelig stemme i samfunnet. Vi skal støtte dem som følger loven og påvirke dem som står i fare for å ta dårlige valg – både når det gjelder lovlige og ulovlige rusmidler

3.5.1.3 Kommentar fra psykisk helse- og rustjenesten

Kartleggingsverktøyet BrukerPlan kartlegger åtte levekårsområder hos personer som mottar kommunale tjenester på grunn av rusproblemer eller psykiske helseutfordringer av et visst omfang. I 2020 ble 83 brukere kartlagt. Av disse mottok 25 tjenester som følge av rusproblematikk eller samtidig rus- og psykisk lidelse (ROP). Det er sannsynlig at det reelle antallet er høyere, da kartleggingen kun omfatter helse- og omsorgstjenestene i kommunen.

Kartleggingen presenteres ved bruk av grønt lys som betyr gode resultat på levekårsområdet, mens rødt lys betyr dårlig. Mange av levekårsområdene har gul lys, som indikerer en lite tilfredsstillende situasjon. Viktige funn er at mange opplever å ha en tilfredsstillende bosituasjon, men en stor andel har lite å gå til i hverdagen. Dette gir ofte negativt utslag på psykisk helse og rus.

Psykisk helse og rustjeneste har hatt en gradvis økning av henvendelser knyttet til rusutfordringer, det er flest voksne med utfordringer knyttet til alkohol. Vi kan se en liten tendens til at noen få unge voksne blir henvist med angstproblematikk knyttet til rusbruk.

3.6 Brukere av flere tjenester

Hos personer med rusmiddelproblemer vil avhengigheten bare være ett av flere problemer. De kan også ha psykiske plager. Flere kommunale tjenester i Oppdal – som barnevern, helsestasjon, skolehelsetjeneste, skoler, PP-tjenesten, NAV, fastlege, legevakt og psykisk helse- og rustjeneste –

møter personer som er i risiko for rusproblemer, har begynt å bruke rusmidler eller påvirkes av andres bruk. Samarbeidet mellom tjenestene kan være vanskelig når personer benekter problemene og ikke ønsker hjelp.

For barn under 18 år gjelder informasjonsplikt til barnevernet ved mistanke om mishandling, alvorlig omsorgssvikt eller alvorlige atferdsvansker (barnevernloven kapittel 6). Bekymringen gjelder enten foreldres rusbruk og omsorgsevne, eller når foreldre ikke klarer å hjelpe barnet med rusproblemer.

3.7 Alkohol i arbeidslivet

En analyse fra 2018 gjennomført av Samfunnsøkonomisk Analyse på oppdrag fra Akan, viste at fravær og ineffektivitet på grunn av alkoholbruk koster arbeidslivet minst 1,1 milliarder kroner i året (Samfunnsøkonomisk analyse, 2018). I rapporten pekes det på at rusmiddelbruk i arbeidstiden er et relativt lite problem i Norge, men at det er en økende trend med konsum av rusmidler i jobbrelaterte sammenhenger.

4 Helsefremming og forebygging

I Folkehelseloven er det beskrevet at kommunen skal bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom og skade. Det er også kommunens ansvar å bidra til å beskytte befolkningen mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen. For tidlig debutalder på alkohol og rus kan føre til store konsekvenser for ungdommen og det legges grunnlag for vaner i voksen alder. Bruk av illegale rusmidler kan føre til skader på seg selv og andre.

Program for folkehelsearbeid i kommunene er en nasjonal 10-årig satsning (2017-2027) for å styrke barn og unges psykisk helse og rusforebygging, som en del av kommunens systematiske folkehelsearbeid. Oppdal kommune har fra 2017 deltatt med prosjektet "Fjellbøgda sammen" som har hatt fokus på å styrke voksenrollen på barns arenaer.

Barn og unges psykiske helse påvirkes av ulike risikoer. Noen av disse er knyttet til oppvekst vilkår og rusbruk.

4.1 Forebygging i skolen

Forskning viser at skolemiljøet spiller en stor rolle i barn og unges psykiske helse. Skolen er barnas arbeidsplass. Myndighetene anbefaler at det brukes kunnskapsbaserte validerte verktøy i arbeidet med skolemiljøet.

Helsedirektoratet anbefaler bruk av internasjonalt validerte verktøy for rusforebygging i skolene (UNODC - FNs kontor for narkotika og kriminalitet).

4.1.1 Skolens foreldremøter som arena for rusforebyggende arbeid

Foreldremøter er en viktig arena for å styrke samarbeidet mellom skole og hjem i det rusforebyggende arbeidet. Forskning og nasjonale retningslinjer peker på at foreldreinvolvering er en sentral beskyttelsesfaktor mot tidlig rusdebut og risikofylt atferd hos ungdom. Her er hovedpunktene:

- Foreldre har stor påvirkning på ungdoms holdninger og atferd knyttet til rusmidler

- Et godt samarbeid mellom foreldre kan bidra til felles normer og grenser, som reduserer risiko for rusbruk
- Foreldremøter gir mulighet til å formidle kunnskap, skape dialog og bygge fellesskap rundt forebygging

4.2 Forebygging for risikoutsatte grupper

Forebyggings- og behandlingsreformen for rusfeltet, presentert i stortingsmelding nummer 5 (2024–2025) med tittelen «Trygghet, fellesskap og verdighet». Dette er regjeringens nye rammeverk som setter retningen for ruspolitikken fremover.

Reformen legger vekt på:

- Forebygging og tidlig innsats – særlig for barn og unge
- Skadereduksjon og bedre helsehjelp – lavterskeltilbud, overdoseforebygging
- Tjenester nær der folk bor – styrket kommunal oppfølging
- Samarbeid mellom sektorer – helse, politi, sosiale tjenester og frivillige
- Hjelp fremfor straff for personer med alvorlige rusproblemer, men uten full avkriminalisering

I den nasjonale faglige retningslinjen for tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge fra helsedirektoratet, fremheves det at ansatte må ha kunnskap om beskyttelses- og risikofaktorer som kan påvirke rusbruk og rusrelaterte problemer. Retningslinjen understreker at kommunens ledelse skal sikre at ansatte har riktig kunnskap.

De viktigste faktorene er:

- Risikofaktorer
 - Oppvekstforhold: Omsorgssvikt, vold, rusbruk i familien
 - Psykisk helse: Angst, depresjon og andre psykiske vansker
 - Sosialt miljø: Utenforskap, mobbing, svakt nettverk
 - Skoleproblemer: Lav mestring, høyt fravær, dårlig tilknytning
 - Tidlig debut med rusmidler: Øker risiko for avhengighet og skader
 - Tilgjengelighet og aksept: Lett tilgang til rusmidler og liberale holdninger i nærmiljøet
- Beskyttelsesfaktorer
 - Trygge og stabile omsorgspersoner
 - God psykisk helse og mestringsstrategier
 - Positive fritidsarenaer og rusfrie møteplasser
 - God tilknytning til skole og utdanning
 - Støttende nettverk og foreldre som setter grenser

4.3 Alkohol

Alkoholloven regulerer tilgjengeligheten til alkoholholdige drikker blant annet gjennom bevilningssystemet, ved fastsettelse av vilkår for hvordan salg og skjenking skal skje, samt kontroll med at vilkårene blir overholdt.

Alkoholloven gir kommunen stort rom til å bestemme sin egen alkoholpolitikk. Kommunen har ansvar for kontroll ved utøvelsen av kommunale skjenkebevillinger og salgsbevillinger.

5 Tiltak som skal gjennomføres

Alle tiltakene nevnt i tabellene under vil ikke ha budsjettmessige konsekvenser.

5.1 Tiltak i skolen

Tiltak	Beskrivelse	Status	Ansvar
Helhetlig foreldremøteplan 0-20 år	Systematisk, helhetlig og forpliktende plan for foreldremøter i Oppdal	Videreutvikles	Sektor oppvekst
Tilgjengelig skolehelsetjeneste	Alle elever har tilgang til helsehjelp. Kontor på alle skoler	Videreføres	Skolehelsetjenesten
MOT-programmene	Skoleprogram i ungdoms- og videregående skole.	Videreføres	Oppdal ungdomsskole
Utsett!	Foreldremøtekonsept med tema ungdom og rus, 8-10 trinn. I samarbeid med KORUS.	Videreføres og videreutvikles	Oppdal ungdomsskole og Barne- og familietjenesten
Styrke helsekompetanse hos elevene ved Oppdal VGS	Elevenes ønsker om økt kunnskap på helserelaterte tema kartlegges, påfølgende undervisning.	1. trinn Oppdal videregående skole.	Skolehelsetjenesten
Møte med Russen	Informasjon og dialog; Russen, helsesykepleier, politi og MOT-koordinator	Videreføres	Skolehelsetjenesten

5.2 Tiltak for barn og ungdom

Tiltak	Beskrivelse	Status	Ansvar
Ungdomsklubben	Rusmiddelfrie aktiviteter for barn og unge	Videreføres	Enhet kultur
Ungdomsrådet	Forum for å fremme ungdommens stemme i kommunen	Videreføres	Fagansvarlig folkehelse
Oppvekst Oppdal	Arena for tverrfaglig samarbeid innen oppvekstsektoren	Videreføres	Sektorleder oppvekst
«Fjellbøgda sammen»	Styrking av voksenrollen	Videreføres	Fagansvarlig folkehelse
Basisprogrammet i helsestasjons- og skolehelsetjenesten	Systematisk foreldreveiledning, screening, observasjoner, avdekking og håndtering av bekymring	Videreføres	Helsestasjonen og skolehelsetjenesten
Helsestasjon for ungdom	Gratis helsetilbud til ungdom i alderen 13-25 år. Drop-in funksjon	Videreføres	Helsestasjonen
“Sett i Oppdal”	En handlingsveileder som sikrer at barn og unge for hjelp til rett tid	Videreføres	Barne- og familietjenesten

5.3 Tiltak for utsatte grupper

Tiltak	Beskrivelse	Status	Ansvar
Ruskontrakter	Unge i alderen 15-18 år tatt for bruk eller besittelse av rus- eller dopingmidler	Videreføres	Barne- og familietjenesten
Psykisk helse og rustjeneste	Oppfølging/behandling til personer med etablert rusmiddelproblem og/eller psykiske vansker	Videreføres	Barne- og familietjenesten
Forebyggende enhet for rus saker	Unge i alderen over 18 år tatt for bruk eller besittelse av rus- eller dopingmidler. En forebyggende russamtale	Videreføres	Barne- og familietjenesten og Politiet
Åpent treffsted	Aktivitets- og gruppetilbud på «Huset» en lavterskel dagtilbud til brukere	Videreutvikle	Bo og Mestring
Overgang til arbeid og utdanning.	Hjelpe arbeidsledige med overgang til arbeid og/eller utdanning. Prioriterte grupper er ungdom, innvandrere fra land utenfor EØS, personer med nedsatt arbeidsevne og langtidsledige	Fortløpende	Nav
Vedtak knyttet til opplæringsloven kapi.11 til barn og unge med alvorlige adferdsvansker	Beskriver tiltak som skal iverksettes på individnivå for å sikre mestring i skole og hindre utenforskap for elever som ikke har utbytte av ordinær undervisning	Videreføres	Barne- og familietjenesten , skolene og barnehagene
Prosedyre for forebygging av frafall i skole	Klargjøring av ansvar og samarbeid knyttet elever som står i fare for å falle utenfor skole og arbeidslivet	Videreføres	NAV og Oppdal ungdomsskole
Prosedyrer ved bekymring og /eller avdekking av rusproblemer	Klargjøring av ansvar og fakta rundt taushetsplikt, opplysningsplikt og avvergeplikt, og at berørte mottar samordnet hjelp til rett tid	Påbegynt	Barne- og familietjenesten
Kompetansehevende tiltak om eldre og rus	Kompetanseheving hos ansatte i hjemmetjenesten og helsesenter	Videreføres	Enhet helse og omsorg
Helsetjeneste til barn og unge med milde og moderate psykiske vansker	Behandlingstilbud til barn unge med milde og moderate psykiske vansker, og deres familier.	Prosjekt-organisert	Barne- og familietjenesten

5.4 Generelle tiltak

Tiltak	Beskrivelse	Status	Ansvar
ABC for god psykisk helse	Rammeverk for tjenestetilbudene og ansatte i kommunen som øker den psykiske helsekompetansen og styrker den psykiske helsen	Videreføres	Kommunedirektør
Helsefremmende samarbeidsorgan	Samarbeidsorgan bestående av bl.a. sektorledere, kommuneoverlege, fagleder folkehelse	Nytt organ	Fagleder folkehelse
Samarbeid næringsliv	Årlig møter med næringsliv	Videreføres	Politi og sektorleder helse
Politiråd	Et formalisert samarbeid mellom øverste ledelse i kommunen og lokalt politi. Et strategisk organ for det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet, og sikre utveksling av kunnskap og erfaring	Videreføres	Politi, ordfører og Kommunedirektør
SLT koordinator	Samordner kommunens og politiets forebyggende arbeid mot rus og kriminalitet blant barn og unge, og sørger for at tiltak planlegges, gjennomføres og evalueres i samarbeid med relevante aktører.	Nytt	Sektorleder samfunn

6 Lover, veiledere og aktuelle lenker

- [Lov om folkehelsearbeid](#)
- [Lov om omsetning av alkoholholdig drikke m.v. \(alkoholloven\)](#)
- [Forskrift om omsetning av alkoholholdig drikke m.v. \(alkoholforskriften\)](#)
- [Rusmiddelfeltet - regjeringen.no](#)
- [Regjeringens rusmiddelpolitikk skal være kunnskapsbasert - regjeringen.no](#)
- [Tverrsektorielt rusforebyggende arbeid blant barn og unge - Helsedirektoratet](#)
- [Kommuneplanens samfunnsdel - Oppdal kommune](#)
- [Tall om alkohol - Helsedirektoratet](#)
- [Bruk av alkohol og illegale rusmidler blant ungdom og unge voksne i Norge \(1995-2024\) - FHI](#)
- [Alkohol og helse - Helsenorge](#)
- [Vinmonopolet](#)
- [Rusundersøkelsen 2025](#)
- [Lov om barnevern \(barnevernsloven\) - Kapittel 6. Atferdstiltak m.m. - Lovdata](#)
- [220112-Rapport-Samfunnskostnader-ved-alkoholbruk-OE.pdf](#)
- Samfunnsøkonomisk analyse, 2018. Kostnader ved rusrelatert fravær og ineffektivitet, s.l.: s.n.
- [International Standards on Drug Use Prevention](#)
- [Rusinfo](#)
- [Utsett! | KORUS](#)
- World health organization (2020). UNODC/WHO International Standards on Drug Use Prevention. [International Standards on Drug Use Prevention \(unodc.org\)](#)
- [Meld. St. 5 \(2024–2025\) - regjeringen.no](#)
- [Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. \(helse- og omsorgstjenesteloven\)](#)
- [European Drug Report 2024: Trends and Developments | www.euda.europa.eu](#)
- [Narkotikabruk i Norge - FHI](#)
- [Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge - Helsedirektoratet](#)
- Forebygging - <http://www.forebygging.no/>
- Alkoholvettorganisasjonen Av-og-til - <https://avogtil.no/>